

Nuorten sotapappien epäyhtenäiset sota- kokemukset

Ilkka Huhta: Papit sisällissodassa 1918. Kirjapaja, Helsinki 2010. 198 s.

Sisällissodan viimeisin tulkintakierros on nostanut aiheellisesti uudelleenarvioinnin kohteeksi myös kirkon ja papiston roolin vuoden 1918 tapahtumissa. Toissa vuonna ilmestynyt Ilkka Huhdan toimittama kokoelmateos *Sisällissota 1918 ja kirkko* vetää ansiokkaasti yhteen sisällissodan kirkollista historiaa. Huhta jatkaa tutkimukseen jääneiden aukkopaikkojen täyttämistä uusimmassa kirjassaan *Papit sisällissodassa 1918*, jossa syvennyttään armeijan palveluksessa sotaan osallistuneiden pappien vaiheisiin.

Huhta korostaa valinneensa näkökulmaksi nimenomaan yksittäisten pappien seuraamisen rintamalle, sillä kenttäpappien järjestäytymistä yleisellä tasolla on tutkittu jo aiemmin. Yksilöitä seuraamalla Huhta tahtoo havainnollistaa, miten erilaisia pappien motiivit, toiminta ja suhde armeijaan itse asiassa olivat. Tässä teos onnistuu hyvin. Esimerkiksi maineikkaan körttikaartin joukkueenjohtajaksi lähteneen Väinö Malmivaaran perspektiivistä sota näyttäytyy perin erilaisena kuin apupappi Ilmari Salomaan, jonka pesti kenttäpappina jäi lyhyeksi ja jolla oli vaikeuksia ymmärtää ylipäänsä tehtävänsä tarpeellisuutta.

Papit sisällissodassa 1918 etenee väljän kronologisesti. Kirjan alkuosa keskittyy vapaaehtoisesti rintamapalvelukseen lähteneisiin pappihin sodan alkukuukausina. Jälkimmäinen osa puolestaan käsittelee valkoisen armeijan kenttäpappiorganisaation muotoutumista ja pappien toimintaa organisaation osana huhtikuun alusta lähtien.

Tutkimus rajautuu sotakuukausiin eikä luotaa tarkemmin sotapappien tai kenttäpappiorganisaation myöhempiä vaiheita. Huhta kuitenkin tuo esiin, että kevään 1918 kuluessa luotu kenttäpappijärjestelmä loi perustan kirkollisen työn näkyvälle roolille itsenäisen Suomen armeijassa. Tämä rooli on säilynyt nykypäivään saakka – satunnaisista soraäänistä huolimatta.

Kaikki Huhdan tarkastelemat papit osallistuivat sisällissotaan valkoisen armeijan riveissä. Ainoan tunnetun punaisten puolella taistelleen papin Einar Rauhamäen vaiheet sivuutetaan pikaisesti, sillä ne ovat tuttuja aiemmasta tutkimuksesta. Myös monista valkoisiin liittyneistä papeista on toki kirjoitettu paljon, mutta Huhta kokoaa heidän vaihteitaan ensi kertaa laajasti yhteen. Samalla hän irrottautuu ansiokkaasti niin vapaussotahistorian sankarikuvista kuin 1960-luvulta alkaen sotapappeihin liittyneestä leimakirveen heiluttelusta. Kirjan ydinsanoma on, että vaikka osa sotapapeista lähti taistoon innokkaasti laillisen esivallan, itsenäisyyden ja uskon puolesta, moni palasi murtuneena ja pettyneenä. Yhtä monet olivat jo lähtiessään epävarmoja ja vastahakoisia.

Keskeisiä havaintoja on myös valkoisten sotapappien nuori ikä. Lähes puolet oli alle 30-vuotiaita nuorukaisia, joiden lähtöä sotapalvelukseen selitti osaksi seikkailunhalu.

Huhdan mukaan valkoisessa armeijassa taisteli ase kädessä toistakymmentä pappia. Lisäksi armeijan palvelukseen astui kymmeniä muita kirkonmiehiä, jotka vastasi-

vat sotilaiden, haavoittuneiden ja vankien sielunhoidosta, jotkut myös sotilaiden saunottamisesta ja jumppaharjoituksista. Huhta tähdentääkin, että luvut sodassa olleiden kenttäpappien määrästä vaihtuvat sen mukaan, keitä kenttäpapeiksi luetaan ja milloin sotatilan katsotaan päättyneen.

Teoksessa kuvataan yksittäisten pappien sotakokemuksia pääosin näiden kirjeiden, päiväkirjojen ja muisteluiden välityksellä. Lähteet eivät kuitenkaan aina päästä tutkijaa etenemään tapahtumahistorian taakse. Kuvaukseen kaipaaisikin vielä enemmän yleistä tulkintaa tuntemuksista, joita aseennäköinen käyttäminen, kuoleman näkeminen tai vankileirien kurjuus rintamapapeissa herättivät.

Myös pappien luonnekuvat jäävät paikoitellen ohuiksi, sillä Huhta pohtii heidän motiivejaan turhankin varovasti. Esimerkiksi kenttäpapistoa organisoineesta sotarovasti Hjalmar Svanbergistä piiritty kirjan rivien välissä suorastaan pyrkymäinen ja vallanhimoinen kuva, mutta Huhdan lakoninen tyyli jättää lukijan kaipaamaan suorasanaisempaa henkilöhaun tarkoituksien tulkintaa.

Parhaiten kenttäpappien tunnot ilmenevät käsiteltäessä heidän suhdettaan armeijan moraalien rapautumiseen ja kurittomuuteen sodan loppuvaiheessa. Pohjois-Savon rykmentinpappi Hille Sipilä kirjoitti tuottuneena esimiehelleen kuultuaan humalaisten upseerien huvitelleen ampumalla punavankkeja. Hän vaati syyllisiä tilille valkoisen armeijan kunnian palauttamiseksi. Papin toive ei kuitenkaan toteutunut ja hän jätti pian tehtävänsä.

Huhdan tutkimuksen kieli on sujuvaa ja napakkaa, ja hän välttää päättäväisesti aiheeseen herkästi liittyvän hurskastelun. Yksittäisten pappien vaiheiden seuraaminen tuo teokseen kuitenkin ajoittain poukkoilun tuntua. Teoksen kuvitus rajoittuu muutamaan valoku-

vattuun asiakirjaan. Kirjan käyttökelppoisuutta lisää loppuun liitetty matrikkeli, jossa on 64 rintamapain henkilötiedot.

– SAMI SUODENJOKI